

Vækstmarkeds- strategi – Tyrkiet

Indhold

1. Regeringens vision for et styrket fokus på Tyrkiet	5
1.1 Indledning	5
1.2 Tværgående tiltag	5
1.3 Partnerskaber – Forskning og Innovation	6
1.4 Det styrkede dansk-tyrkiske forhold	6
1.5 Danmarks eksport til Tyrkiet	7
2. Muligheder og udfordringer i Tyrkiet	9
3. Muligheder inden for udvalgte sektorer	11
3.1 Grøn vækst, energi, miljø og klima	11
3.2 Sundhed og velfærd	13
3.3 Agro- og fødevarerindustri	15
3.4 Infrastruktur, arkitektur og bygnings- og ingeniørvirksomhed	16
4. Handlingsplan	18

1. Regeringens vision for et styrket fokus på Tyrkiet

1.1 Indledning

Tyrkiet er et land i rivende udvikling. Den økonomiske fremgang i Tyrkiet kan ikke kun aflæses i statistikker – den er synlig overalt. I Istanbul, Ankara og de velstående kystprovinser i vest og syd er byggekranerne, de nye otte-sporede motorveje og de funklende nye indkøbscentre blevet symboler på den nye velstand. Også i mindre udviklede områder mod øst er der tegn på fremgang og velstand.

Med imponerende vækstrater, bl.a. reflekteret i en gennemsnitlig årlig vækst i BNP per indbygger på mere end 5 pct. i perioden 2002-2011 og en voksende middelklasse, har Tyrkiet udviklet sig til et lovende eksportmarked. Og vel at mærke et nærmarked, som er i toldunion med EU, og som kun ligger tre timers flyvetur fra Danmark. Efterhånden som velstandsniveauet højnes, og middelklassen vokser, stiger efterspørgslen efter mere avancerede produkter, som bl.a. dansk erhvervsliv leverer. Væksten har også betydet, at Tyrkiet satser meget aktivt på at øge den nationale forsknings- og innovationsindsats.

Regeringen lancerede sidste år en generel vækstmarkedsstrategi, der i første omgang blev suppleret med specifikke strategier for BRIK-landene. Efterfølgende er vækstmarkedsstrategien udbygget med strategier for de såkaldte "andenbølgelande", herunder Tyrkiet. Det overordnede formål med strategierne er at styrke dansk erhvervsliv på de nye vækstmarkeder og derigennem bidrage til vækst og beskæftigelse i Danmark.

Regeringens mål i femårsperioden 2012-2016 er at øge den danske vareeksport til Tyrkiet med 50 pct. For at opfylde målet vil regeringen arbejde for et styrket kommercielt samarbejde med Tyrkiet inden for en række områder, hvor den stigende efterspørgsel matcher de danske styrkepositioner. Særlig fokus vil være på områderne *grøn vækst, energi, miljø og klima; sundhed og velfærd; agro- og føde-*

vareindustri samt infrastruktur, arkitektur og bygnings- og ingeniørvirksomhed. Der er også potentiale inden for andre sektorer. Det er oplagt at fremhæve transportsektoren, herunder særligt det maritime område, hvor flere danske virksomheder er aktive.

1.2 Tværgående tiltag

Der ligger i regeringens generelle vækstmarkedsstrategi en række tværgående tiltag, som også vil blive forfulgt i forhold til Tyrkiet. Det handler indledningsvis dels om at styrke forbindelserne med vækstmarkederne via bl.a. relationsopbygning, herunder i forbindelse med besøgsudveksling m.v., og dels om at udvikle og forstærke den løbende dialog med danske virksomheder om erhvervslivets behov i forbindelse med den øgede satsning på vækstmarkederne.

Dernæst fokuserer regeringen på eksportfremmeindsatsen. Konkret vil de kollektive eksportfremstød i endnu højere grad rettes mod vækstmarkederne. 50 pct. af midlerne til fremstød øremærkes BRIK-markederne og vækstmarkederne, og det tilsikres, at andelen af små og mellemstore virksomheder (SMVer), der benytter fremstødsordningen, øges eller som minimum fastholdes. Det handler også om at videreudvikle programmerne Eksportstart Vækst og Vitus Vækst, der leverer skræddersyet og individuel rådgivning til danske SMVer på vækstmarkederne, så endnu flere SMVer får succes på de nye markeder. Et yderligere eksportfremmemaal er at styrke lokal tilstedeværelse på vækstmarkederne (f.eks. med fokus på sektorekspertise og virksomhedernes sociale ansvar, CSR) samt udvikle programmer, der understøtter fælles salgsindsatser målrettet konkrete og større forretningsmuligheder på vækstmarkederne.

For at nedbringe de barrierer, som danske virksomheder står overfor på vækstmarkederne, vil regeringen styrke det aktive arbejde i markedsadgangskomiteen i

EU-kommissionen. Derudover vil Danmark gøre brug af de internationale forhandlinger om frihandel, bilaterale møder samt styrket rådgivning til virksomhederne for at fremme vilkår og rammebetingelser for danske aktører på vækstmarkederne. Regeringen vil via den samlede markedsføringsindsats gennemføre konkrete tiltag rettet mod vækstmarkederne, herunder øge kendskabet til danske produkter, løsninger og styrkepositioner.

De sociale og miljømæssige rammebetingelser, som udenlandske virksomheder opererer under i Tyrkiet, kan variere meget fra sektor til sektor og efter valg af lokal partner. Med den danske regerings lancering af en mæglings- og klageinstitution for ansvarlig virksomhedsadfærd kan virksomheder blive indklaget for overtrædelser af OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder. Også af denne grund forventes det, at danske virksomheder, der opererer i Tyrkiet, får behov for at etablere strukturer til at styrke ansvarlig virksomhedsadfærd internt og i relation til deres samarbejdspartnere. Fra Udenrigsministeriets og ambassadens side vil man kunne bistå hermed. Danske virksomheders høje bevidsthed om og praksis for ansvarlig virksomhedsadfærd gør dem dog samtidig attraktive som samarbejdspartnere for lokale virksomheder og myndigheder, som ønsker at være en del af et moderne og mere internationalt forretningsmiljø.

Regeringen vil også styrke rådgivningen om finansiering på udvalgte vækstmarkeder, herunder det tyrkiske, for at facilitere tilvejebringelse af nødvendig finansiering for danske eksportører. Eksportkreditfonden og Eksportrådet har oplevet en stigende interesse og efterspørgsel på finansieringsrådgivning på det tyrkiske marked, hvorfor det er besluttet, at der skal være en finansieringsrådgiver tilknyttet Generalkonsulatet i Istanbul. Finansieringsrådgiveren vil uden beregning tilbyde danske virksomheder rådgivning om finansieringsmuligheder, herunder rådgivning om danske, internationale og lokale finansieringsordninger. Da regeringen også ønsker at styrke tiltrækningen af investeringer fra vækstmarkederne, vil finansieringsrådgiveren også være tilknyttet Invest in Denmark og arbejde for at tiltrække tyrkiske investeringer til Danmark. Tyrkiet har et stigende antal store, kapitaltunge og globalt orienterede virksomheder, som er på udkig efter investeringsmuligheder – også på vestlige markeder.

1.3 Partnerskaber – Forskning og Innovation

Regeringen vil videreudvikle og yderligere målrette innovationsindsatsen samt fastholde det udbyggede forsknings- og uddannelsessamarbejde med Tyrkiet og herigennem støtte op om tiltrækning af talentfulde studerende til danske videregående uddannelsesinstitutioner og forskerstillinger.

I regi af den pan-europæiske forsknings- og innovationsorganisation EUREKA vil regeringen benytte sig aktivt af Eurostars-programmet til at styrke samarbejdet mellem danske og tyrkiske forsknings- og innovationsvirksomheder. Eurostars-programmets formål er at understøtte forskningsintensive SMV'er i EUREKA's medlemslande ved at stille rådgivning og finansiering til rådighed for samarbejdsprojekter, som sigter mod at udvikle nye produkter, services og produktionsprocesser.

33 europæiske lande deltager i Eurostars-programmet, heriblandt Tyrkiet, som har påtaget sig EUREKA-formandskabet i 2012-2013. Derudover har Tyrkiet et erklæret mål om at være blandt de mest aktive lande inden for EUREKA, hvad angår deltagelse i samarbejdsprojekter, og landet er således stærkt engageret i samarbejdet. Eurostars-programmet er derfor en oplagt mulighed for at udvide og styrke det dansk-tyrkiske forsknings- og innovationssamarbejde og derigennem styrke dansk innovation, produktivitet og eksport. Tyrkiet har især øget indsatsen med forskning og innovation indenfor fagområderne informations- og kommunikationsteknologi, materialeteknologi, matematik og bioteknologi, hvilket bl.a. ses afspejlet i en markant stigning i videnskabelige publikationer. Inden for disse områder vil det være særligt relevant at styrke samarbejdet.

1.4 Det styrkede dansk-tyrkiske forhold

Forholdet mellem Danmark og Tyrkiet er grundlæggende godt. Det bygger bl.a. på mange års partnerskab i vestlige organisationer, øgede kommercielle relationer og stærke mellemfolkelige bånd – dels gennem de ca. 60.000 personer med tyrkiske rødder i Danmark og dels gennem de ca. 300.000 danskere, der hvert år nyder godt af feriemulighederne i Tyrkiet.

De gode relationer afspejles også i mange politiske kontakter mellem Danmark og Tyrkiet. Således var 2012 præget af flere danske ministerbesøg i Tyrkiet, mens en række politiske højniveaubesøg (bl.a. statsbesøg) fra Tyrkiet til Danmark forventes afviklet i de kommende år. Der holdes jævnlige konsultationer med Tyrkiet på konkrete områder som f.eks. anti-terrorområdet.

Under det danske EU-formandskab i første halvdel af 2012 var regeringen med til at lancere den såkaldte ”positive dagsorden”, der har til formål at bringe dynamik ind i EU-optagelsesprocessen med Tyrkiet bl.a. ved at intensivere dialogen på områder, som tidligere har været blokeret. Det er i EU's og Danmarks interesse at fastholde Tyrkiet på reformkursen – også i lyset af de store omvæltninger i Mellemøsten, hvor Tyrkiet i stigende grad fremstår som en inspirationskilde. På konkrete strategiske områder, herunder f.eks. transport- og energiområdet, har Danmark store interesser i et tæt samarbejde med Tyrkiet, som geografisk ligger som brohoved til vigtige markeder i Asien og Mellemøsten.

Danmark har gennem projektstøtte til dele af den tyrkiske centraladministration og tyrkiske NGO'er bidraget til Tyrkiets implementering af EU's optagelseskrav vedrørende beskyttelse af fundamentale rettigheder, retssikkerhed og retfærdighed. Tyrkiet vil også fremover være i fokus for regionale danske initiativer, bl.a. på pressefrihedsområdet.

1.5 Danmarks eksport til Tyrkiet

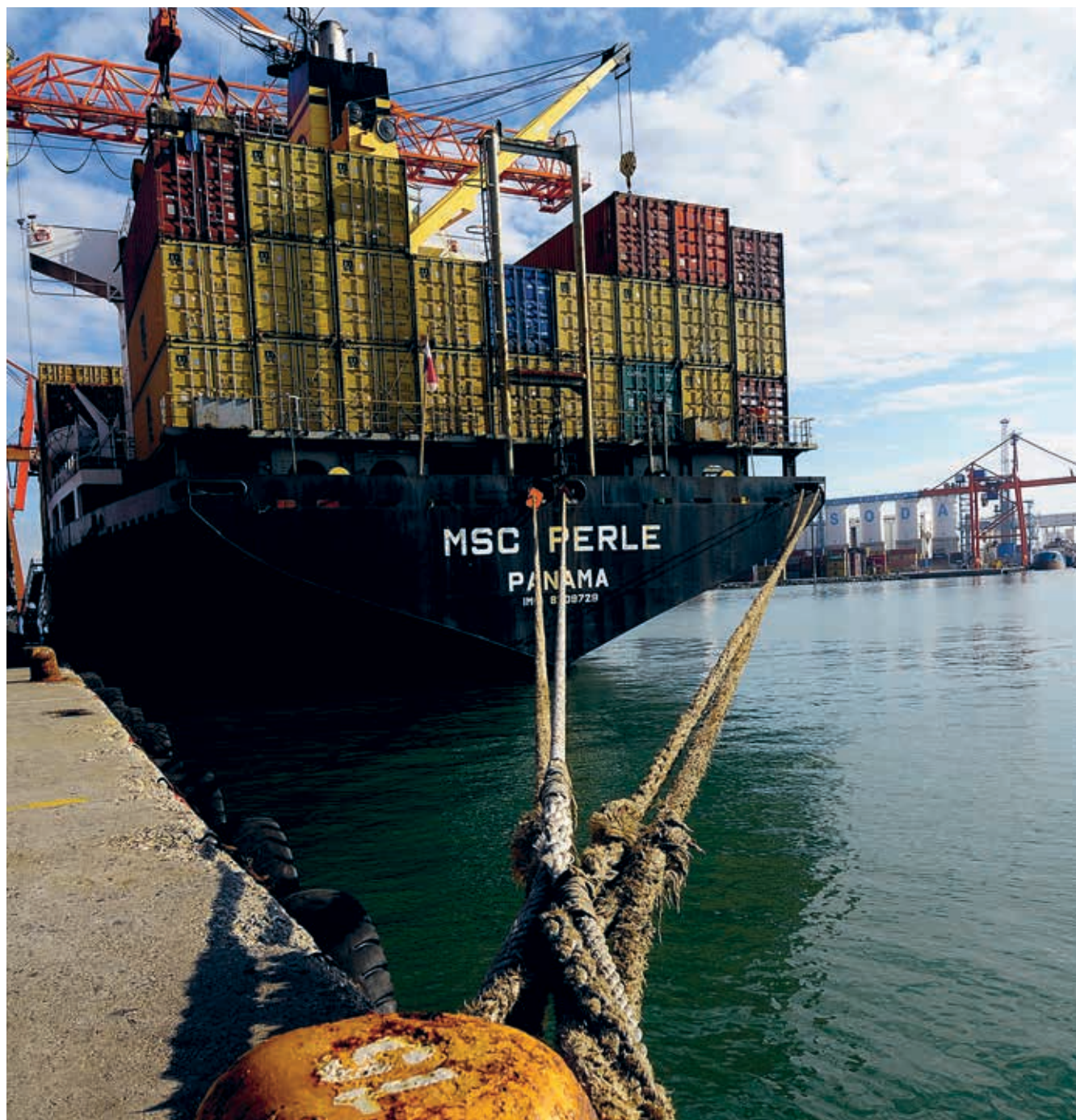
Forud for den økonomiske krise var den økonomiske vækst i Tyrkiet næsten tre gange højere end på Danmarks primære eksportmarkeder. Det har fået flere danske virksomheder til at få øjnene op for, at Tyrkiet er andet end en behagelig feriedestination. Tyrkiet er ligeledes et moderne, dynamisk nærmarked med et stort vækspotentiale.

I 2012 var Tyrkiet Danmarks 24. største vareeksportmarked med en samlet vareeksport på 4,1 mia. DKK, sammenlignet med 3,9 i 2011. Hertil kom i 2011 indtægter fra tjenester

Danmarks vareeksport til Tyrkiet i mio. kr. og sammenholdt med andre EU-landes vareeksport til Tyrkiet, 2000-2011

Kilde: Danmarks Statistik (vareeksporten, SITC2) og Eurostat (markedsandel, CN8)

på 2,3 mia. DKK, hvoraf 1,5 mia. DKK bestod af indtægter fra søtransport. Størstedelen af dansk eksport til Tyrkiet udgøres af malm- og metalaffald, medicinske og farmaprodukter samt maskiner.

Siden 2000 har væksten i vareeksporten til Tyrkiet været ca. 9 pct. per år, hvilket er næsten tre gange højere end væksten i den samlede vareeksport, som er steget 3,5 pct. per år i perioden. Tyrkiet aftog 0,7 pct. af Danmarks samlede vareeksport i 2012 mod 0,4 pct. i 2001. Forventningen til en solid økonomisk vækst og landets geografiske

¹Referencegruppe: Belgien, Østrig, Tyskland, Nederlandene, Finland og Sverige.

nærhed gør Tyrkiet til et strategisk vigtigt eksportmarked for Danmark, og efterhånden som velstanden øges, vil mulighederne for yderligere dansk eksportvækst være til stede.

For at Danmark kan udnytte sit eksportpotential til Tyrkiet, skal Danmark bevare sin markedsandel af det tyrkiske marked, eller helst løfte den i forhold til konkurrenterne. I forhold til en referencegruppe bestående af ¹seks EU-lande har Danmarks markedsandel (for varer) over det seneste årti ligget mellem 1,25 pct. og 2,25 pct., jf. figuren.

2. Muligheder og udfordringer i Tyrkiet

I 2012 indtager Tyrkiet 17. pladsen², og landet er solidt placeret i gruppen af "nye vækstøkonomier". Det er den tyrkiske regerings målsætning at være blandt de 10 største økonomier i 2023, 100-året for republikkens etablering. Efter vækstrater i 2010 og 2011 blandt de højeste i verden – i 2010 kun overgået af Kina – har recessionen i euro-området samt en bevidst politik fra den tyrkiske regerings side for at undgå en overophedning af økonomien sat en dæmper på væksten. Væksten de kommende fire år forventes at ligge på 3-5 pct.

Som følge af kraftig indenlandsk efterspørgsel, et højt investeringsniveau og Tyrkiets mange komparative fordele i forhold til Europa er vækstudsigterne også gode på længere sigt, såfremt en ansvarlig makroøkonomisk politik fastholdes. Med en befolkning på ca. 75 mio. og en gennemsnitsalder på 29 år er de demografiske forudsætninger for fremtidig vækst til stede. Mere end 75 pct. af landets befolkning bor allerede i byerne, og prognoser indikerer, at der skal findes plads til yderligere 15 mio. mennesker i byerne frem mod 2025. Denne intensive urbanisering vil medføre et presserende behov for udbygning, innovation og investeringer inden for områder som infrastruktur, boliger, energi- og vandforsyning, affaldshåndtering, sundhed og uddannelse.

Internationalt er der generelt tillid til den tyrkiske økonomi, hvilket bl.a. afspejles i vurderinger fra kreditvurderingsinstitutterne. Arbejdsløsheden har stabiliseret sig, inflationen er under kontrol, de offentlige budgetter er gennemgående sunde, og den tyrkiske banksektor har vist sig robust, hvilket blandt andet illustreres ved, at ingen af Tyrkiets banker har måttet dreje nøglen om under krisen. En udfordring for den tyrkiske økonomi er underskuddet på betalingsbalancen, som bl.a. skyldes betydelig privat efterspørgsel på importerede varer og afhængighed af importeret energi og udenlandske maskiner/udstyr i industrien.

²IMF's opgørelse

Toldunionen mellem Tyrkiet og EU fra 1995, der betyder, at industrivarer kan bevæge sig frit uden toldrestriktioner, har ikke alene øget eksportmulighederne for EU-lande, men har også gjort Tyrkiet til et interessant marked for europæiske investeringer og outsourcing. Selvom der løbende sker fremskridt, er der fortsat eksempler på brud på reglerne under toldunionen. Regeringen rejser disse handelshindringssager både direkte over for den tyrkiske regering og gennem EU, som jævnligt tager sager op med Tyrkiet i relevante fora.

Tyrkiet har allerede i dag et omfattende samarbejde med EU bl.a. gennem Associeringsaftalen fra 1963. Landet opnåede kandidatstatus til EU i december 1999 og åbnede tiltrædelsesforhandlinger i 2005. Selvom optagelsesforhandlingerne med Tyrkiet skrider langsomt fremad, bl.a. på grund af hindringer forårsaget af den uløste Cyprenkonflikt, har Tyrkiet indledt en proces, hvor man stiler mod tilpasning til EU's regler og standarder på alle områder, herunder også på det økonomiske område og f.eks. på miljø- og klimaområdet og veterinærområdet. Det vil kræve betydelige milliardinvesteringer inden for sektorer, hvor dansk erhvervsliv kan levere løsninger og produkter i verdensklasse.

Den tyrkiske erhvervslovgivning bygger primært på europæisk lovgivning, og til forskel fra mange højvækstmarkeder fjernt fra Europa er der en stærk tradition for samhandel med europæiske samhandelspartnere. Mange tyrkiske erhvervsfolk har arbejdet eller studeret i europæiske lande og er velkendte med de krav til f.eks. præcis levering og kvalitet, som efterspørges på de europæiske markeder. Samtidig er der en stor ressourcebase i mange EU-lande, herunder også i Danmark, med mange borgere af tyrkisk afstamning, som med kendskab til tyrkisk sprog og kultur vil kunne spille en særlig rolle i forbindelse med en øget erhvervsindsats på Tyrkiet. I Danmark er borgere af tyrkisk afstamning den største

blandt indvandrer- og efterkommergrupper, og de yngre generationer, (især kvinderne), har et stærkt stigende uddannelsesniveau, og der vurderes at være et stort uudnyttet arbejdsmarkedspotentiale her.

Det tyrkiske bureaukrati kan til tider virke en anelse "tungt", selvom et nyt erhvervscodeks forsøger at gøre det nemmere at etablere sig og gøre forretning i Tyrkiet. På trods af at arbejdsudbuddet er stort, og at arbejdsstyrken generelt er godt uddannet, peges der ofte på behovet for arbejdsmarkeds- og uddannelsesreformer, der vil øge fleksibiliteten på arbejdsmarkedet samt sikre en bedre sammenhæng mellem det, som læres i uddannelsessystemet, og de kompetencer, som efterspørges på arbejdsmarkedet. Der er en stærk netværkskultur i tyrkisk erhvervsliv, og det er en stor fordel at have kendskab til sproget og forretningskulturen. Endelig meldes der om manglende transparens og i visse tilfælde forskelsbehandling mellem EU-virksomheder og lokale virksomheder i forbindelse med offentlige indkøb og udbud.

Regeringen vil

- Arbejde for indgåelse af en generel samarbejdsaftale mellem Danmark og Tyrkiet på det kommercielle område. Formålet hermed er at styrke samarbejdet, særligt inden for de udvalgte sektorer, og at øge den politiske opmærksomhed på det uudnyttede potentiale på det kommercielle område.
- Arbejde for at erhvervsfokus vil være i centrum i forbindelse med fremtidige minister- og statsbesøg. Dette skal øge kendskabet til det tyrkiske marked og styrke netværksdannelsen mhp. eksport og samarbejde i øvrigt.
- Bistå med CSR-assistance til danske virksomheder og deres lokale partnere, så en ansvarlig virksomhedsadfærd sikres.
- Knytte en finansieringsrådgiver til Generalkonsulatet i Istanbul, som kan rådgive om finansieringsmuligheder på det tyrkiske marked, herunder både danske, internationale og lokale finansieringsordninger. Rådgiveren vil også arbejde for at trække investeringer til Danmark.
- Arbejde for at styrke samarbejdet mellem danske og tyrkiske virksomheder inden for forskning og innovation, bl.a. ved aktiv deltagelse i Eurostars-programmet.

3. Muligheder inden for udvalgte sektorer

3.1 Grøn vækst, energi, miljø og klima

I et forsøg på at mindske afhængigheden af importeret olie og gas er der i Tyrkiet fokus på løsninger inden for vedvarende energi og energieffektivisering, ligesom der er konkrete planer om at introducere nuklearenergi. Der forventes i det kommende årti en fordobling af energiefterspørgselen, og den betydelige energiimport – ca. 75 pct. af det samlede energiforbrug – påvirker den tyrkiske betalingsbalance negativt. Sammen med et øget klimafokus har det fået den tyrkiske regering til at stille skarpt på, hvordan man kan nedbringe brugen af fossile brændstoffer – et område hvor Danmark som foregangsland kan tilbyde bæredygtige løsninger.

Den tyrkiske regering har opstillet mål på energiområdet, som vil søges opfyldt inden 2023. Bl.a. er det målet, at andelen af vedvarende energi i det samlede energimiks skal øges til 30 pct. fra ca. 10 pct., at energiforbruget per indbygger skal reduceres med op mod 20 pct., og at vindenergi skal give 20.000 MW (en stigning fra 1.694 MW i 2010). For at nå disse energimål forventer den tyrkiske regering investeringer på energiområdet på ca. 750 mia. DKK indtil 2023.

Med en voksende og gradvist mere velstående befolkning, der i stigende grad slår sig ned i de større byer, er der også øget opmærksomhed på miljø- og klima-området. Det er samtidig et af de områder, hvor EU har åbnet konkrete for-

handlinger med Tyrkiet. Det stiller en lang række krav til Tyrkiet om tilpasning af lovgivning og standarder til EU's, og ifølge den tyrkiske regering vil det betyde investeringer de kommende år på mellem 370 – 520 mia. DKK inden for områder som rent vand og spildevandshåndtering, affaldshåndtering/ressourceeffektivitet, luftforurening, generel miljøbeskyttelse m.v.

Regeringen lancerede i efteråret 2012 Klimainvesteringsfonden (KIF), som har til formål at mobilisere offentlige og private midler til gennemførelse af nødvendige klimainvesteringer, herunder også i Tyrkiet. KIF, som administreres af Investeringsfonden for Udviklingslande (IFU), skal via investeringer og rådgivning udbrede anvendelsen af dansk teknologi på klimaområdet og fremme danske klimainvesteringer i udviklingslande og på vækstmarkeder.

Regeringen vil

- Overvåge lovgivningstiltag samt markedsmuligheder (større projekter, udbud m.v.) på energi- og miljøområdet i Tyrkiet mhp. at afdække det potentielle behov for danske miljø- og energiløsninger.
- Arbejde for en styrket markedsføring af danske "grønne" løsninger. Dette vil blandt andet ske via det offentlig-private markedsføringskonsortium "State of Green", opfølgning på fremstødet "Danish Water Days" og deltagelse i International Energy and Environment Fair and Conference i Istanbul.
- Søge at knytte Tyrkiet tættere til det danske initiativ Global Green Growth Forum (3GF), som søger at fremme offentligt-private partnerskaber inden for grøn vækst.
- Fremme og synliggøre danske miljøteknologiske løsninger inden for vand, luft og ressourceeffektivitet.
- Arbejde for en styrket markedsføring af Klimainvesteringsfonden i samarbejde med Investeringsfonden for Udviklingslande.

3.2 Sundhed og velfærd

Den tyrkiske regering lancerede i 2003 en yderst ambitiøs dagsorden på sundhedsområdet. Udover at kvaliteten og effektiviteten i sundhedssektoren skulle forbedres, var det målsætningen at brede sygesikringen ud til hele befolkningen – inkl. til landdistrikterne og til de mindst bemidlede. De offentlige sundhedsudgifter er øget med mere end 200 pct. i perioden 2003-11 (i 2011 ca. 250 mia. DKK), antallet af ansatte i det offentlige sundhedsvæsen er fordoblet i samme periode og mange nye projekter på sundhedsområdet er iværksat. Bl.a. er det besluttet at opføre "mega-sundhedskomplekser" i 25 provinser, hvoraf flere allerede er i udbud. Dette – sammenholdt med at ca. 85 pct. af det anvendte udstyr i hospitalssektoren importeres – åbner spændende perspektiver for danske leverandører og underleverandører af velfærdsteknologiske løsninger såsom udstyr til bl.a. hospitalssektoren.

Tyrkiet er også en populær destination for "sundhedsturister", specielt inden for områder som øjenoperationer, tandlægebehandling, fertilitetsbehandling og skønheds-

operationer. Udover kvalitet og konkurrencedygtige priser tilbyder de tyrkiske privatklinikker pakked løsninger, hvor behandling kombineres med et rekonvalescensophold ved Middelhavs- eller Ægæer-kysten. At antallet af sundhedsturister fordobledes alene fra 2008 til 2010 giver en illustration af potentialet på dette område.

Der er også oplagte muligheder på farma-området. Medicinudgifterne i Tyrkiet beløb sig i 2011 til ca. 50 mia. DKK, heraf halvdelen til importprodukter, hvilket gør Tyrkiet til Europas sjette største marked for farma-produkter. De fleste store internationale farma-virksomheder (inkl. danske) udviser derfor stor interesse for at være til stede på det tyrkiske marked. I tillæg til det allerede eksisterende marked viser prognoser, at der ud over en generel befolkningsvækst (fra ca. 75 mio. indbyggere i 2011 til ca. 91 mio. indbyggere i 2050) også vil ske en markant stigning i Tyrkiets gennemsnitsalder (fra de nuværende 29 år til 40 år i 2050). Det tyrkiske farma-marked ventes således at blive markant større markant større.

Det bemærkes dog, at Tyrkiet i et forsøg på at holde sundhedsudgifterne nede har indført tvangsrabatter i forbin-

delse med offentlige indkøb af medicin, og at man ikke længere anerkender EU Good Manufacturing Practice ("GMP") certifikater, hvilket medfører ventetid i forbindelse med introduktion af ny medicin på det tyrkiske marked. De tyrkiske myndigheders tilskyndelse til etablering af lokal produktion kan desuden vise sig at være en udfordring for internationale farma-virksomheder. Barrierer på farma-området rejses jævnligt over for de tyrkiske myndigheder både af Danmark og EU.

Regeringen vil

- Arbejde for indgåelse af en samarbejdsaftale mellem Danmark og Tyrkiet på sundheds- og velfærdsområdet. Formålet hermed er at styrke samarbejdet bl.a. inden for lægemiddel- og farma-området og sygehusinvesteringer.
- Intensivere besøgsudvekslingen, herunder på ministerniveau, med inddragelse af danske sundhedsmyndigheder og virksomheder.
- Arbejde for at styrke markedsføringen af danske sundheds- og velfærdsteknologiske løsninger via det offentlig-private markedsføringskonsortium for sundheds- og velfærdsløsninger.
- Fortsætte den målrettede indsats for at mindske eller fjerne handelsbarrierer på bl.a. lægemiddel- og farma-området.

3.3 Agro- og fødevarerindustri

Selvom værdien af den tyrkiske landbrugsproduktion opgjort i priser er tredoblet de seneste ti år, så bærer landbrugssektoren fortsat præg af mange små landbrug med begrænset adgang til moderne teknologi. Regeringen har udstukket ambitiøse mål for de næste ti år, herunder at Tyrkiet vil være blandt de fem største landbrugsproducenter i verden, og at man vil tredoble landets landbrugseksport. Det erkendes, at det vil kræve milliardinvesteringer i produktionsprocesser, maskineri og teknologi, hvor danske virksomheder kan levere produkter af høj kvalitet. Alene fra 2009 til 2011 er importen af landbrugsmaskiner og -udstyr (traktorer ikke medregnet) tredoblet til en værdi i 2011 af mere end 2 mia. DKK.

Den tyrkiske fødevarersektor er udbygget, men i takt med stigende kvalitets- og hygiejnekrav fra tyrkiske forbrugere og harmonisering i forhold til EU-krav og -standarder på fødevarerområdet er der opstået et yderst interessant eksportpotentiale inden for produktions- og procesudstyr samt know-how inden for fødevarersektoren. I 2009 importerede Tyrkiet maskiner og udstyr på fødevarerforarbejdningsområdet for ca. 1,8 mia. DKK. Det samme tal i 2011 var ca. 2,9 mia. DKK, hvilket svarer til en stigning 60 pct. over blot to år.

Der er også gode muligheder i forhold til eksport af fødevarerprodukter, om end tyrkiske reguleringer og toldbarrierer på dette område hæmmer markedsadgangen. Såfremt adgangen til det tyrkiske fødevarermarked kan fremmes, vil der åbnes op for et yderst interessant eksportmarked for bl.a. mejeriprodukter. Det samme gør sig gældende for eksportmulighederne for avls- og brugskvæg, som vurderes at have stort potentiale.

Regeringen vil

- Udbygge kontakten til og dialogen med de tyrkiske myndigheder vedr. eksport på landbrugsområdet mhp. at fremme danske landbrugsprodukters adgang til det tyrkiske marked.
- Arbejde for et eksportfremstød med fødevarerministeren i spidsen for en erhvervsdelegation.

3.4 Infrastruktur, arkitektur og bygnings- og ingeniørvirksomhed

Byggekraner og cementblandere er et hyppigt syn, uanset hvor man befinder sig i Tyrkiet. Nye moderne kontor- og ejendomskomplekser skyder op i de større byer, vejnettet renoveres og udbygges, og prestigeprojekter på bl.a. infrastrukturområdet står i kø for at blive gennemført. Alene på transportområdet har den tyrkiske regering planer om at investere mere end 600 mia. DKK de kommende ti år bl.a. med låntagning fra Verdensbanken og Den Europæiske Investeringsbank. Af større projekter kan nævnes opførelsen af en tredje bro over Bosphorus i Istanbul og etableringen af en af verdens største lufthavne i Istanbul med fem-seks landingsbaner og en årlig passagerkapacitet på 100-150 millioner. For at skaffe finansiering til flere af disse store infrastrukturprojekter vil regeringen bruge offentlig-private partnerskaber (OPP) som finansieringsinstrument. Regeringen har identificeret fire sektorer til OPP, herunder social/kommunal infrastruktur (skoler m.v.), sundhed (hospitalet, plejehjem m.v.), transport netværk (veje, jernbaner og havne) og miljø og energi (primært affaldshåndtering). Den tyrkiske regering har også planer om en række større privatiseringer inden for produktion og distribution af el og gas, telekommunikation, motorveje, jernbane, havne m.m.

Det stigende befolkningstal og den økonomiske udvikling betyder ikke alene et øget pres for opførelse af nye boliger, men også højere krav til sikkerhed, kvalitet og miljø- og energioptimale løsninger; områder den ellers stærke tyrkiske byggebranche ikke har haft samme fokus på som f.eks. den danske. Da store dele af Tyrkiet ligger i jordskælvszoner og pga. de voldsomme jordskælv ved Istanbul i 1999 og ved Van i 2011, er der indført højere krav til jordskælvs-sikring og iværksat renoveringsprojekter både af den offentlige og private boligmasse. Ifølge den tyrkiske regering skønnes ca. 40 pct. af den samlede boligmasse, ca. 7 millioner bygninger, at have brug for ombygning eller sikring de næste 20 år, hvilket vurderes at komme til at koste mellem 2.000 – 2.300 milliarder DKK. Der meldes desuden om stigende efterspørgsel på kontorbygninger i de større byer og om mange spændende hotel- og ressortprojekter langs Middelhavs- og Ægæer-kysten.

Tyrkiet har endvidere lanceret en meget ambitiøs satsning på at få informations- og kommunikationsteknologi (IKT) udbredt til alle dele af samfundet. Det sker f.eks. ved, at alle virksomheder og offentlige institutioner skal have hjemmesider, og at IKT-anvendelse i stigende grad bliver integreret for offentlige services og i uddannelsessystemet.

Den betydelige satsning på infrastrukturudvikling og de mange byggeprojekter vurderes at give gode afsætningsmuligheder for danske leverandører og underleverandører til branchen. I relation til serviceydelser, f.eks. arkitektur og ingeniørrådgivning, er der også spændende muligheder, og flere danske virksomheder er allerede aktive på dette område i Tyrkiet. Krav til kvalitet og bevidsthed om arkitektur, æstetik m.v. fylder mere og mere – ikke mindst i private byggeprojekter. For at få del i de helt store entrepriser er det en fordel at være til stede på det tyrkiske marked og/eller indgå et samarbejde med en lokal samarbejdspartner.

Regeringen vil

- Iværksætte eksportfremme-aktiviteter, herunder conference- og messedeltagelse, så kendskabet i Tyrkiet til danske kvalitetsløsninger øges.
- Arbejde for en styrket markedsføring af danske kompetencer inden for design og arkitektur over for det tyrkiske marked via det offentlig-private markedsføringskonsortium for design og arkitektur (DANISH).

4. Handlingsplan

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Tværgående tiltag			
Udenrigsministeriet	Dialog om indgåelse af generel samarbejdsaftale på det kommercielle område.	Styrke samarbejdet, særligt inden for de udvalgte sektorer, og øge den politiske opmærksomhed på det uudnyttede potentiale på det kommercielle område	2013 og fremover
Udenrigsministeriet	Eksportfremstød med handels- og investeringsministeren i spidsen for større erhvervsdelegation.	Øget opmærksomhed på danske produkter samt håndtering af barrierer og konkrete problemer for virksomhederne.	September 2013
Udenrigsministeriet	Handels- og investeringsministeren deltager i tyrkiske konferencer med indlæg om bl.a. det tyrkiske marked, de danske styrkepositioner og bedre udnyttelse af de herværende nydanskernes kompetence.	Sætte fokus på det potentiale, som det tyrkiske marked udgør, samt synliggøre de danske styrkepositioner.	2013-2014
Udenrigsministeriet	Udnævnelse af dansk "goodwill-ambassadør" med tyrkisk baggrund.	Fremme bedre udnyttelse af nydanskernes kompetencer i eksportøjemed.	Efterår 2013 eller foråret 2014
Udenrigsministeriet	Sikre central erhvervsfokus i forbindelse med minister- og statsbesøg.	Øget kendskab til det tyrkiske marked og netværksdannelse mhp. eksport og samarbejde i øvrigt.	2013 og fremover
Udenrigsministeriet	Større internationale projekter i vækstmarkeder kræver muskler og tidlig identifikation. Eksportrådet vil hjælpe virksomhederne til at levere systemløsninger af skræddersyede danske kompetencer i en strategisk virksomhedsalliance, hvor store virksomheder trækker SMV'erne med sig.	Der etableres en strategisk virksomhedsalliance inden for en af regeringens prioritetssektorer med henblik på at bearbejde konkrete forretningsmuligheder på markedet.	2013-2014
Udenrigsministeriet, Erhvervs- og Vækstministeriet	Tilbyde konkret CSR-assistance til danske virksomheder og deres lokale partnere inden for rammerne af Danida Business Partnerships-programmet (DBP). Derudover tilbydes rådgivning i form af årlige workshops samt tilbud om vurderinger af lokale partners CSR-niveau. Der vil blive arbejdet for synergi mellem CSR-aktiviteterne inden for udviklingsbistanden og den kommercielle rådgivning.	Styrke virksomhedernes CSR-aktiviteter inden for DBP, afholde én årlig CSR-workshop og gennemføre fem årlige CSR-vurderinger i TC regi. Orienter lokale NGO'er om oprettelsen af mægglings- og klageinstitutionen.	2013-16

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Tværgående tiltag forsat			
Udenrigsministeriet	Tilknytning af en finansieringsrådgiver på Generalkonsulatet i Istanbul, som kan rådgive om finansieringsmuligheder på det tyrkiske marked, herunder både danske, internationale og lokale finansieringsordninger. Rådgiveren vil også arbejde for at trække tyrkiske investeringer til Danmark.	Medvirke til at sikre danske virksomheder finansiering af projekter og derigennem realisere flere kontrakter på det tyrkiske marked. Tiltrække konkrete tyrkiske investeringsprojekter til Danmark.	2013
Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse, Udenrigsministeriet	Deltagelse i relevante konferencer, messer og netværksarrangementer om forskning og innovation.	Øget netværksdannelse og kendskab til det tyrkiske marked mhp. at fremme samarbejde mellem danske og tyrkiske SMV'er inden for forskning og innovation under Eurostars-programmet.	

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Grøn vækst, energi, miljø og klima			
Udenrigsministeriet	Løbende overvågning af lovgivningstiltag samt markedsmuligheder (større projekter, udbud m.v.) på energi- og miljøområdet i Tyrkiet mhp. at afdække det potentielle behov for danske miljø- og energiløsninger.	Øget eksport inden for energi- og miljøområdet.	2013 og fremover
Klima-, Energi og Bygningsministeriet, Erhvervs- og Vækstministeriet (State of Green), Udenrigsministeriet	Tyrkisk delegationsbesøg i Danmark evt. på ministerniveau mhp. møder med danske myndigheder og virksomheder.	Øget tyrkisk kendskab til danske løsninger og produkter på klima- og energiområdet. En mere klar profil af Danmark som et land med omkostningseffektive og høj kvalitets energiløsninger.	2013 eller 2014
Klima-, Energi og Bygningsministeriet, Udenrigsministeriet	Eksportfremstød med ministeren for klima-, energi og bygning i spidsen for erhvervsdelegation.	Øget eksport gennem promovring og øget kendskab til danske kvalitetsløsninger specifikt inden for klima og energi.	2014
Udenrigsministeriet	Søge at knytte Tyrkiet tættere til det danske initiativ Global Green Growth Forum (3GF), som søger at fremme offentligt-private partnerskaber inden for grøn vækst.	Sikre aktiv deltagelse af både regering og erhvervsliv i 3GF og herigenom øge fokus på investeringer i grøn vækst.	2013 og fremover
Erhvervs- og Vækstministeriet (State of Green)	Markedsføring af danske grønne løsninger via det offentlig-private markedsføringskonsortium "State of Green".	Øget kendskab til danske grønne løsninger.	2013 og løbende

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Grøn vækst, energi, miljø og klima forsat			
Udenrigsministeriet	Opfølgning på det succesfulde fremstød "Danish Water Days", som blev gennemført i Tyrkiet i november 2012. f.eks. gennem Rethink Water projektet i regi af State of Green.	Øget eksport gennem promovering og øget kendskab til danske kvalitetsløsninger på vandområdet.	2013 og fremover
Udenrigsministeriet, Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse	Søge tilslutning blandt danske virksomheder til en fælles stand ved International Energy and Environment Fair and Conference (ICCI) i Istanbul.	Øget eksport gennem promovering og øget kendskab til danske kvalitetsløsninger på dette område samt øget samarbejde om forskning- og innovationsprojekter.	2013 eller 2014
Miljøministeriet	Fremme og synliggøre miljøteknologiske løsninger indenfor vand, luft og ressourceeffektivitet ved test, udvikling og demonstration af danske miljøløsninger.	Øget eksport gennem promovering og øget kendskab til danske kvalitetsløsninger på dette område.	2013 og fremover
Udenrigsministeriet	Markedsføring af Klimainvesteringsfonden (KIF) i samarbejde med Investeringsfonden for Udviklingslande (IFU).	Øget anvendelse af dansk teknologi på klimaområdet og fremme af danske klimainvesteringer.	2013 og fremover

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Sundhed og Velfærd			
Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse	Dialog om indgåelse af en samarbejdsaftale. Aftalen kan f.eks. omhandle lægemiddelområdet og sygehusinvesteringer, herunder it- og telemedicinske løsninger.	Styrke det bilaterale samarbejde indenfor sundhedssektoren.	2014
Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse	Eksportfremstød med ministeren for sundhed og forebyggelse i spidsen for erhvervsdelegation.	Øget eksport gennem promovering og øget kendskab til danske kvalitetsløsninger på dette område.	Efteråret 2013 eller foråret 2014
Udenrigsministeriet, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, Erhvervs- og Vækstministeriet (Health care Denmark)	Tyrkisk delegationsbesøg i Danmark evt. på ministerniveau mhp. møder med danske sundhedsmyndigheder, virksomheder og evt. Danske Regioner.	Øget tyrkisk kendskab til danske sundhedsløsninger samt til danske produkter på området.	2013 og fremover
Erhvervs- og Vækstministeriet (Healthcare Denmark), Udenrigsministeriet, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse	Markedsføring af danske sundheds- og velfærdsteknologiske løsninger via det offentlig-private markedsføringskonsortium for sundheds- og velfærdsløsninger.	Øget kendskab til danske sundheds- og velfærdsteknologiske løsninger.	2013 og løbende

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Sundhed og Velfærd forsæt			
Udenrigsministeriet, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse	Handelsbarrierer på lægemiddel/farma-området (tvangsrabatter og GMP) rejses over for Tyrkiet både bilateralt på alle niveauer inkl. politisk og i EU-regi.	Opblødning af handelsbarrierer på lægemiddel/farma-området.	2013 og fremover

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Landbrug og Fødevarer			
Udenrigsministeriet, Fødevarerministeriet	Udbygning af kontakten til de tyrkiske myndigheder (herunder relevante kontakter på fødevarer- og landbrugsområdet).	Udvikle relevante dialoger mellem danske og tyrkiske myndigheder mhp. at fremme danske fødevarer- og landbrugsprodukters adgang til det tyrkiske marked og derved øge eksporten til Tyrkiet.	2013 og frem
Fødevarerministeriet	Eksportfremstød med fødevarerministeren i spidsen for erhvervsdelegation.	Øget eksport gennem promovning og øget kendskab til danske kvalitetsløsninger inden for maskiner, teknologi og produktionsmetoder til landbrugssektoren samt produktionsudstyr til fødevarerindustrien.	Efteråret 2014

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Infrastruktur, arkitektur, bygnings- og ingeniørvirksomhed			
Erhvervs- og Vækstministeriet (DANISH)	Markedsføring af danske kompetencer inden for design og arkitektur over for det tyrkiske marked via det offentlig-private markedsføringskonsortium for design og arkitektur (DANISH).	Øget kendskab til danske kompetencer inden for design og arkitektur mhp. at tiltrække design- og arkitekturkompetencer til Danmark, øge eksporten af design- og arkitekturløsninger til Tyrkiet og tiltrække tyrkiske investeringer.	2013 og løbende

Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse, Udenrigsministeriet	Deltagelse i CeBIT Eurasia messen i Istanbul i efteråret 2013 med en dansk fællesstand.	Øget netværksdannelse og kendskab til det tyrkiske marked mhp. øget samarbejde om forskning og innovation, særligt indenfor området informations- og kommunikationsteknologi (IKT).	2013
--	---	---	------

Ansvarlig	Handling	Forventet resultat	Tidshorisont
Kultur			
Kulturministeriet	Udbygge og facilitere kontakter og netværk mellem danske og tyrkiske kulturaktører gennem Statens Kunstråds allerede etablerede residency for kunstnere i Istanbul og ved besøgsprogrammer i Danmark og i Tyrkiet.	Netværk mellem tyrkiske og danske kulturaktører skal identificere relevante fremtidige muligheder for styrket kulturudveksling mellem de to lande.	2013

Vækstmarksstrategi – Tyrkiet

2012/2013:21

Såfremt spørgsmål kan henvendelse rettes til:

Erhvervs- og Vækstministeriet
Slotsholmsgade 10-12
1216 København K
Tlf. : +45 33 92 33 50

Udenrigsministeriet
Asiatisk Plads 2
1448 København K
Tlf.: +45 33 92 00 00

Elektronisk publikation
978-87-92985-30-9

Design
e-Types & India

Foto
Istockphoto

Web
Publikationen kan hentes på
www.um.dk og www.evm.dk

